

باز نمود وضعیت فساد در گفتمان رسانه‌ای

مجید موحد^۱، حسن خشنود^۲، زهرا معاون^۳

تاریخ دریافت: ۰۰/۱۱/۱۷، تاریخ تایید: ۰۰/۳/۱۹

DOI: 10.22034/JCSC.2021.136915.2238

چکیده

با نگاهی به وضعیت رسانه‌ها و مطبوعات در کشورهایی که نرخ فساد در آنها پایین است، به خوبی می‌توانیم به نسبت تعریف‌شده بین نقش مطبوعات و رسانه‌ها در مبارزه با فساد پی ببریم. از آنجا که نهادینه شدن فساد در کشور، باعث دور شدن کشور از مسیر توسعه شده است، در این پژوهش، به دنبال شناسایی گرایش‌های مختلف فساد در گفتمان‌های نوشتاری و گفتاری روزنامه‌ها بودیم و درصدد بودیم نشان دهیم که چگونه این مسئله با ایدئولوژی‌هایی که در تولید اخبار نهفته بود، همخوان است. در این پژوهش، از چهار روزنامه «وطن امروز»، «شرق»، «اعتماد» و «کیهان»، جهت انجام مطالعه استفاده شده است و از هر کدام از این روزنامه‌ها بر اساس نمونه نظری، تعدادی متن به‌عنوان نمونه، جهت تحلیل و تفسیر مسئله فساد انتخاب شده‌اند. جهت پاسخگویی به سؤالات تحقیق، از روش‌های تحلیل نظام گذرایی هالیدی استفاده گردید. از طریق نظام گذرایی هالیدی و همچنین الگوی برجسته‌سازی و حاشیه‌رانی به دنبال تحلیل تیتراها و عناوین خبری پیرامون فساد در هر کدام از روزنامه‌ها بوده‌ایم. ما به دنبال پاسخ به این سؤال بودیم که چگونه هر کدام از روزنامه‌ها از طریق تکنیک‌های مختلف به معرفی افراد، نهادها و سازمان و گفتمان‌های درگیر فساد می‌پردازند. نتایج، حاکی از این می‌باشد که مطبوعات، خنثی و بی‌طرف نبودند و هر کدام از روزنامه‌ها به بازنمایی مسائل مورد دلخواه که با منافع آنها منطبق بود، پرداخته بودند و تمام تلاش روزنامه‌ها در بازتاب فساد، برجسته‌سازی فسادهای منتسب به دیگری و در مقابل، به حاشیه بردن و عدم توجه به فسادهای گفتمان خودی بوده است.

واژگان کلیدی: فساد، گفتمان رسانه‌ای، تحلیل گفتمان، مطبوعات.

۱ استاد بخش جامعه‌شناسی و برنامه ریزی اجتماعی دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی دانشگاه

شیراز، نویسنده مسئول؛ mmovahed@rose.shirazu.ac.ir

۲ کارشناس ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه شیراز؛ khoshnod@gmail.com

۳ استادیار بخش گردشگری و هتلداری دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، دانشگاه شیراز؛ z.moaven@shirazu.ac.ir

مقدمه

بانک جهانی (۱۹۹۷) فساد را به‌عنوان سوءاستفاده از اداره عمومی برای منافع شخصی تعریف کرده است. البته این بدان معنا نیست که فساد به بخش دولتی محدود می‌شود، بلکه نشان‌دهنده این است که فساد در بخش دولتی از وخامت بیشتری نسبت به دیگر بخش‌ها برخوردار است (علیزاده ثانی و فانی، ۱۳۸۶: ۱۸). فساد مالی و اقتصادی از جمله رشوه، رانت‌خواری، انحصارطلبی، اختلاس، پولشویی، زمین‌خواری در بین مدیران و افراد قدرتمند جامعه، یکی از جدی‌ترین معضلات کنونی کشور می‌باشد که عده‌ای از طریق آن به ثروت‌های کلان و درآمدهای بادآورده‌ای دست‌یافته‌اند و در این شرایط، زمینه‌های اجتماعی فساد در بین مردم شکل می‌گیرد و آنها نیز برای دستیابی به ثروت‌های هنگفت به زد و بند و کارهای غیرقانونی روی می‌آورند و فساد در جامعه گسترش پیدا می‌کند.

به گزارش سازمان شفافیت بین‌المللی^۱ در سال‌های ۲۰۱۱، ۲۰۱۲ و ۲۰۱۳ رتبه ایران رو به وخامت نهاده که به ترتیب ۱۲۰، ۱۳۳ و ۱۳۳ از ۱۷۷ کشور شده است. ولی در سال ۲۰۱۳ با ایجاد شفافیت در روندهای اقتصادی، اجتماعی و سیاسی امتیاز ایران به ۲۷ از ۱۰۰ رسیده است که جایگاه ۱۳۶ جدول را برایش به ارمغان آورده است (سایت الف: ۱۳/۰۳/۱۳۹۳).

با توجه به اهمیت حفظ سلامت و روابط و مناسبات اداری و پیشگیری و مقابله با فساد، از بدو پیروزی انقلاب اسلامی تاکنون، اقدامات متعددی در زمینه جرم‌انگاری مصادیق فساد صورت گرفته است که از جمله می‌توان به اتخاذ تدابیر قانونی مقرر در قوانینی از جمله قانون تعزیرات (مصوب ۱۳۶۲/۵/۱۸)، قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشا، اختلاس و کلاهبرداری (۱۳۶۷/۹/۱۵) مصوب مجلس تشخیص مصلحت نظام، قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح (مصوب ۱۳۷۱/۵/۱۵)، قانون رسیدگی به تخلفات اداری (مصوب ۱۳۷۲/۹/۱۷)، آیین‌نامه پیشگیری و مبارزه با رشوه در دستگاه‌های اجرایی (مصوب ۱۳۸۵/۹/۱ هیئت‌وزیران)، تصویب پذیرش کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد در مجمع تشخیص مصلحت نظام در سال ۱۳۸۷ و درنهایت قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد مصوب ۱۳۹۰/۸/۷ مجلس تشخیص مصلحت نظام اشاره کرد (افضلی، ۱۳۹۰: ۱۴).

با نگاهی به وضعیت رسانه‌ها و مطبوعات در کشورهایی که نرخ فساد در آنها پایین است، به‌خوبی می‌توانیم به نسبت تعریف‌شده بین نقش مطبوعات و رسانه‌ها در مبارزه با فساد پی

ببریم. تجربه نشان می‌دهد که مبارزه واقعی با فساد اقتصادی، رانت‌خواری و دیگر اشکال فساد، از رهگذر انعکاس اخبار و اطلاعات به شیوه حرفه‌ای، صحیح و غیرمغرضانه محقق می‌شود. بنابراین، ما در این تحقیق، به دنبال نحوه بازنمود وضعیت فساد در گفتمان رسانه‌ای هستیم. به نوعی ما به دنبال شناسایی گرایش‌ها مختلف فساد در گفتمان‌های نوشتاری و گفتاری روزنامه‌ها هستیم و می‌خواهیم نشان دهیم که چگونه این مسئله با ایدئولوژی‌های که در تولید اخبار نهفته، همخوان است.

سؤالات اصلی این تحقیق عبارتند از: چگونه هر کدام از روزنامه‌ها از طریق تکنیک‌های مختلف به معرفی افراد، نهادها و سازمان و گفتمان‌های درگیر فساد می‌پردازند؟ دال یا دال‌های برتر شکل گرفته پیرامون وضعیت فساد در گفتمان رسانه‌های مختلف کدام‌اند؟

مروری بر مطالعات پیشین و مبانی نظری

رهنورد و همکاران (۱۳۸۹) تحقیقی باهدف شناسایی عوامل مؤثر بر فساد مالی در میان کارکنان بخش دولت ایران به روش توصیفی و اکتشافی انجام داده‌اند. تحلیل عاملی اکتشافی، نشان داد که پنج گروه از عوامل تأثیرگذار بر فساد مالی عبارت‌اند از: قانون‌گریزی مدیران؛ عدم پاسخ‌گویی و نظارت ضعیف؛ ضعف سیستم ارزیابی عملکرد؛ بوروکراسی زائد بخش دولتی؛ و ناکارآمدی سیستم نگهداری.

حقیقتیان و همکاران (۱۳۹۱) تحقیقی باهدف تبیین اجتماعی فساد در سطح سازمان‌های اداری شهر یزد با روش پیمایش انجام داده‌اند. یافته‌های تحقیق آنها نشان داد که مهم‌ترین متغیرهای تأثیرگذار بر فساد اداری، تعهد سازمان و سپس تمکن مالی کارکنان بود.

بخارایی و غریبی (۱۳۹۳) در تحقیقی به بررسی و نقد چارچوب تحلیلی مواجهه با فساد و رانت پرداخت. سه مضمون اصلی از درون مجموعه مقالات استخراج شد؛ ۱- دولت رانته‌تر، ۲- درآمد رانته، ۳- عدم وجود روزنامه‌ها و رسانه‌های آزاد. اصل موضوعه سوم نیز بر این نکته تأکید می‌گذارد که گستردگی آزادی مطبوعات می‌تواند از بروز فساد در دولت‌های رانته تا حد زیادی بکاهد.

ذوالفقاری و همکاران (۱۳۹۶) در مطالعه‌ای با عنوان «بازنمایی جامعه مدنی در مطبوعات (تحلیل گفتمان جامعه مدنی در مطبوعات ایران در دوره ۱۳۹۳-۱۳۸۸)» بیان می‌کنند که در مطبوعات ایران، مفهوم «جامعه مدنی» با مفهوم «مدینه النبی» هم‌ارز قرار گرفته است. در این

میان، هر دو طیف در بازنمایی این مفهوم بر سه اصل «دولت»، «شهروندی» و «مشارکت اجتماعی» تأکید کرده‌اند. با این تفاوت که روزنامه‌های اصلاح‌طلب در مفصل‌بندی این مفهوم به قوانین مردمی و دموکراتیک متوسل می‌شوند، در مقابل روزنامه‌های اصول‌گرا در ساخت‌بندی گفتمانی از دال مرکزی جامعه- امت دینی استفاده کرده‌اند.

تفنگ‌چی و کاظمی (۱۳۹۶) مطالعه‌ای با عنوان «تحلیل گفتمان انتقادی سیاست‌های رسانه‌ای بی‌بی‌سی فارسی (مطالعه موردی: برنامه «صفحه ۲ آخر هفته»» انجام دادند که یافته‌های آن حاکی است که برنامه مذکور از شگردهای تخاصم‌گفتمانی بین مهمانان برنامه، طرد گفتمان‌های مختلف، مانند اسلام سیاسی و ایجاد معانی تثبیت شده توسط گفتمان القایی و تبلیغاتی، سود جسته است. همچنین بی‌بی‌سی فارسی در قالب این برنامه گفتگومحور، با استفاده از ساختارهای تعارض، گره‌افکنی و طرح ناسازهای گفتمانی، درصدد برساختن چارچوب‌های معنایی برای مخاطبان خود است؛ مانند غیردموکراتیک بودن و جدایی اسلامیت از جمهوریت و همچنین در تلاش است بسیاری از معانی تثبیت شده در ذهن مخاطبان خود را به پرسش بکشد که در نهایت امر، به موفقیت سیاست‌های کلان برنامه، شبکه و پرکردن بخشی از پازل دیپلماسی رسانه‌ای بریتانیا برای ایران می‌انجامد.

بیابانی و ذوقی (۱۳۹۷) در مطالعه‌ای با عنوان رسانه‌ها ابزاری برای ترویج شفافیت و مقابله با فساد سیاسی و مالی، بیان می‌کنند که رسانه‌ها می‌توانند آگاهی را در مورد مشکلات مربوط به فساد افزایش دهند و هنجارهای اجتماعی و ارزیابی اخلاقی از رفتار فاسد درون جامعه را شکل دهند؛ زیرا شواهد تجربی اهمیت فرهنگ عمومی ضد فساد، آگاهی در مورد فساد و هنجارهای اجتماعی را برای مبارزه با فساد برجسته می‌سازند. رسانه‌ها اغلب «در خدمت تقویت کنترل منافع قدرتمندان» هستند، اما شفافیت، به‌تنهایی در کاهش فساد کافی نیست. دسترسی گسترده به اصلاحات، باید با «توانایی پردازش اطلاعات و انگیزه‌هایی برای عمل بر اساس اطلاعات پردازش شده» همراه شود؛ چراکه اگر رسانه‌ها نقش نظارتی خود را ایفا کنند، احتمال اینکه خطاهای مسئولان افشا و دچار پیگیری قضایی شوند و یا قدرت یا شهرت خود را از دست دهند، افزایش می‌یابد.

سرا^۱ (۲۰۱۲) در مطالعه خود تحت عنوان «عوامل تجربی اثرگذار بر فساد»، با استفاده از داده‌های بین‌کشوری ۶۲ کشور به بررسی عوامل تعیین‌کننده فساد می‌پردازد. نتایج حاکی از

این بود که: کشورهای پر درآمد، فساد کمتری داشتند، مؤسسات دموکرات تنها زمانی باعث کاهش فساد می‌شوند که به مدت چند دهه متوالی دموکرات بوده باشند، فساد در کشورهایی که بی‌ثباتی سیاسی دارند، بیشتر است.

متلهاسدی^۱ و همکاران (۲۰۱۵) در مقاله «تأثیر رسانه‌های توده‌ای بر فساد در آفریقای جنوبی» به مطالعه مطبوعات بین سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۴ می‌پردازند. نتایج تجربی این مطالعه نشان می‌دهد که یک رابطه منفی بلندمدت بین دو متغیر با علیت بین فساد و شاخص آزادی مطبوعات به‌وجود آمده است. این یافته‌ها توضیح می‌دهد که چرا رسانه‌های جمعی، افزایش سطح فساد را به‌دنبال نیاورده‌اند و همچنین نشان می‌دهد که کاهش مستقیم در سطح فساد، موجب افزایش آزادی رسانه‌ها می‌شود.

حسن ایساکو^۲ و همکاران (۲۰۱۶) در مقاله تحت عنوان «استفاده از استعارات فساد در رسانه‌های آنلاین نیجریه، عراق و مالزی» بیان می‌کنند که متداول‌ترین استعاره‌هایی که توسط مجلات نیجریه استفاده می‌شد، مربوط به مفاهیم جنگ و انسان بود؛ درحالی‌که برای عراق، این استعاره‌های فساد، جنگ و سرطان بوده است که اغلب در سرمقاله‌های آنها استفاده می‌شد.

همان‌طور که مشاهده می‌شود؛ چه در داخل و چه در خارج، تحقیقات اندکی پیرامون موضوع فساد و مطبوعات صورت گرفته است. در مطالعات انجام شده، بیشتر بر اساس یک رویکرد اثباتی به‌دنبال آسیب‌شناسی فساد و علت‌های آن بوده‌اند؛ که درزمینه فساد سیاسی، مالی، اداری می‌توان تحقیقات مختلف را از هم جدا کرد و در تحقیقات خارجی نیز محدوده مطالعات انجام شده، به موضوع مورد بررسی این تحقیق پیرامون فساد نپرداخته‌اند، لذا در این تحقیق، به این موضوع می‌پردازیم که مطبوعات موردبررسی، چه فسادهای را برجسته و چه فسادهای را به حاشیه برده‌اند و چه نهادها و افرادی درگیر فساد هستند.

ادبیات نظری پژوهش

فساد از نظر جولیس گولد^۳ و ویلیام کولب^۴ عبارت است از: «بهره‌گیری از قدرت عمومی به خاطر نفع شخصی، ارتقای مقام، کسب شهرت، یا به‌خاطر نفع یک گروه یا طبقه، به طریقی

1 Motlhasedi

2 Hassan Isyaku

3 Julius Gould

4 William Kolb

که موجب نقض قانون یا زیر پا نهادن معیارهای کردار عالی اخلاقی شود» (گولد و کولب، ۱۳۷۶: ۲۳).

اصطلاح «تحلیل گفتمان»^۱ نخستین بار در سال ۱۹۵۲ در مقاله‌ای از زبان‌شناس معروف انگلیسی زلیک هریس^۲ به کار رفته است. پیش‌فرض‌ها و مفروضات تحلیل گفتمان؛ از برآیند قواعد تحلیل متن، هرمنوتیک^۳، نشانه‌شناسی^۴، مکتب انتقادی، مکتب واسازی^۵، روان‌کاوی^۶ مدرن و دیدگاه میشل فوکو^۷ در دیرینه‌شناسی^۸ و تبارشناسی^۹ شکل گرفته است (فرکلاف، ۱۳۷۹: ۸). اهداف تحلیل گفتمان عبارتند از: نشان دادن رابطه بین نویسنده، متن و خواننده^۲. روشن ساختن ساختار عمیق و پیچیده تولید متن؛ یعنی جریان تولید گفتمان^۳. نشان دادن تأثیر بافت متن (واحد‌های زبانی، محیط بلا فصل مربوط و کل نظام زبانی) و بافت موقعیتی (عوامل اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، تاریخی و شناختی) بر روی گفتمان (فان دایک، ۱۳۸۲: ۵۲).

رویکرد نقش‌گرایی هالیدی^{۱۰}

برجسته‌ترین نظریه‌پرداز رویکرد نقش‌گرایی، مایکل هالیدی با الهام از مفهوم بافت موقعیت و نیز نظریه نظام ساختی جی. آر. فرث زبان‌شناسی سازگانی یا نظام‌مند-نقشی را معرفی کرد که به رویکردی موفق در عرصه تحلیل متون تبدیل شد. در این رویکرد زبان‌شناختی دو مفهوم بنیادین مستتر است که نام این رویکرد از آنها گرفته شده است؛ «نظام» و «نقش». در مورد نظام؛ توضیح اینکه هر زبان، نظامی از معانی است که با صورت همراه می‌شود و در واقع با کمک صورت، معانی تظاهر پیدا می‌کنند. در مورد نقش اینکه هالیدی دو مفهوم از آن در نظر دارد: الف) نقش‌های دستوری ب) نقش‌های زبانی. او همه نقش‌های زبان را نقش‌های اجتماعی می‌داند. هالیدی دستور خود را دستور نقش‌گرا می‌داند؛ زیرا چارچوب مفهومی آن بیشتر نقش‌گراست تا صوری. او در تفسیر سه مفهوم، متن، نظام و عناصر ساختار زبان‌شناختی، نقش را مد نظر دارد.

1 Discourse analysis
2 Zoellick Harris
3 Hermeneutics
4 Semiology
5 Deconstruction
6 Psychoanalysis
7 Michel Foucault
8 Archeology
9 Geneology
10 Michael Holliday

روش پژوهش

تحلیل گفتمان انتقادی، ریشه در پارادایم انتقادی دارد. در این پژوهش، به مطالعه و بررسی مطبوعات پرداخته شده است. با توجه به تنوع روزنامه‌ها، با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند، چهار روزنامه «شرق»، «اعتماد»، «کیهان» و «وطن امروز» انتخاب شدند. در این مطبوعات؛ گفتمان، ایدئولوژی و قدرت نقش تعیین‌کننده‌ای دارند و از سوی دیگر در چند سال اخیر، اختلاس‌ها، دزدی‌ها و رانت‌خوری‌های زیادی در کشور از طریق مطبوعات فاش شده است که قدرت، نقش تعیین‌کننده‌ای در بروز آنها داشته است.

رویکردهای گوناگونی در تحلیل گفتمان وجود دارند، اما از آنجایی که فرکلاف به یک نوع رابطه دیالکتیکی بین ساختارهای خرد گفتمان (ویژگی‌های زبان‌شناسی) و ساختارهای کلان جامعه (ایدئولوژی و ساختارهای اجتماعی) قائل است (آقازاده، ۱۳۹۰: ۱۵۱) و از سوی دیگر، ما نیازمند رویکردی در تحلیل گفتمان انتقادی هستیم که علاوه بر تحلیل متن، بتواند کردارهای قدرت و ایدئولوژی نهفته در آن را شناسایی کند و ابزارهای تحلیل آنها را به دست بیاورد؛ بر این اساس، چون تحلیل گفتمان انتقادی نورمن فرکلاف از همچنین توانایی برخوردار است، از این تحلیل استفاده شد.

روایی و پایایی در تحلیل گفتمان، وابسته به بحث‌های منطقی است که در تحلیل وجود دارد. اعتبار تحلیل گفتمان به کیفیت نطق و بیان وابسته است. در این تحقیق، برای سنجش روایی از قابلیت اعتبار یا اعتبارپذیری استفاده شده است. اعتبارپذیری به واقعی بودن توصیف‌ها و یافته‌های پژوهش اشاره دارد و عبارت است از درجه اعتماد به واقعی بودن یافته‌ها برای شرکت‌کنندگان پژوهش و برای زمینه‌ای که این پژوهش در آن انجام شده است؛ به این معنا آنچه در یافته‌ها و نتایج تحقیق از سوی پژوهشگر ذکر گردیده همانی است که در متون و مطبوعات بوده است. خواندن مکرر متون روزنامه‌ها، مشاهده مستمر، بررسی زوایای مختلف، تحلیل موارد منفی از جمله مواردی است که از سوی پژوهشگر برای اعتبار تحقیق مدنظر گرفته شده است.

از طریق نظام گذرایی هالیدی به شناسایی لایه‌های پنهان پشت تیتراها و لیده‌های روزنامه می‌پردازیم. هدف هالیدی هنگام طرح نظریه «دستور نقش‌گرای نظام‌مند»، شناخت و درک دستور زبان از طریق تحلیل و تعبیر متن بوده است (Halliday, & Matthiessen: 2004) (هالیدی و متیسون، ۲۰۰۴: ۲۱). نامی که برای دستور زبان هالیدی (نقش‌گرایی نظام‌مند) به کار

می‌رود از دیدگاهی نشئت می‌گیرد که نقش را یک ویژگی بنیادین خود زبان در نظر می‌گیرد؛ یعنی چیزی که برای تکامل یک نظام معنایی اساسی است. هالیدی به این بحث می‌پردازد که درک یک متن به زمینه و بافت بیرونی آن مرتبط است و برای درک بهتر متن باید به فراسوی متن حرکت کرد (Halliday, 1994: 41).

جامعه آماری در این پژوهش، مطبوعات هستند. تیترهای خبری مربوط به فساد در دهه ۹۰ مورد بررسی قرار می‌گیرند؛ که سرمقاله‌ها، عناوین، تیترها و متون خبری آنها مد نظر است. در این مطالعه، از نمونه‌گیری هدفمند با حداکثر تنوع استفاده می‌شود. در این نوع نمونه‌گیری؛ محقق تعمداً به انتخاب متون، گزارش‌ها، مقالاتی می‌پردازد که حاوی اطلاعات مهمی هستند. این نوع نمونه‌گیری، از نوع نمونه‌گیری‌های غیر احتمالی است که عمدتاً در تحقیقات کیفی مورد استفاده قرار می‌گیرد (ایمان، ۱۳۹۳: ۵۰). بنابراین در این پژوهش، تلاش گردیده که تنوع نمونه رعایت گردد و با انتخاب این روزنامه‌ها، جریان‌های سیاسی و گفتمان‌های مختلف پوشش داده شود.

یافته‌های پژوهش

در این قسمت با استفاده از نظام گذرایی، به بررسی تیترهای روزنامه‌های شرق، کیهان، اعتماد و وطن امروز همچنین، به شناسایی عاملیت‌ها و فرایندهای مشخص شده و شرکت‌کنندگان، بهره‌وران آشکار و پنهان در تیترها پرداخته می‌شود. علاوه بر نظام گذرایی، ما بر اساس برجسته سازی و حاشیه‌رانی به بررسی این امر می‌پردازیم که چگونه اهداف ایدئولوژیک روزنامه‌نگاران باعث می‌شود قسمتی برجسته و قسمتی دیگر به حاشیه برده شود.

در این بخش، ما به دنبال کشف این مطلب هستیم که چگونه هرکدام از روزنامه‌ها از طریق تکنیک‌های مختلف به معرفی افراد، نهادها و سازمان و گفتمان‌های درگیر فساد می‌پردازند و به عبارت دقیق‌تر افراد، نهادها و گفتمان‌های درگیر ماجرای فساد کدام‌اند؟ به ساده‌ترین شکل اصل گذرایی را این‌گونه می‌توان بیان نمود: چه کسی انجام می‌دهد چه چیزی را برای چه کسی؟ (Iwamoto, 1995: 25 in Simpson, 2004). به همین خاطر، تحلیل گذرایی روش مناسبی است تا از طریق آن کنشگران، اهداف آنها و فرایند انجام آن از سوی نویسنده متن مورد بررسی قرار گیرد و همچنین تحلیل گذرایی می‌تواند روش مناسبی برای نشان دادن بازنمایی‌های ایدئولوژیک باشد و محقق از طریق آن می‌تواند ایدئولوژی مسلط و ایدئولوژی در

حاشیه قرار را شناسایی کند (Simpson, 2004: 22). در نظام گذرایی، «بند» نقش مهمی به عهده دارد؛ زیرا یک اصل کلی در مدل‌سازی تجربه در قالب‌بند تداعی می‌شود. فرایندهای معنایی بیان‌شده به‌وسیله بندها به‌صورت بالقوه سه بخش دارند که عبارت‌اند از: خود فرایند، شرکت‌کنندگان دخیل در فرایند و عناصر پیرامونی. مفاهیم فرایند، شرکت‌کننده و عناصر پیرامونی مقوله‌هایی معنایی هستند که به‌کلی‌ترین شکل نشان می‌دهند چگونه پدیده‌های دنیای واقعی در قالب ساختارهای زبانی بازنمایی می‌شوند. فرایندها به شش دسته تقسیم می‌شوند که شامل سه فرایند اصلی و سه فرایند فرعی می‌باشند (Thomson, 2004) فرایندهای مادی، ربطی، ذهنی، رفتاری، کلامی و وجودی (Halliday & Matthiessen, 2004: 210).

هالیدی با دسته‌بندی فرایندهای یادشده در قالب بهره‌ور^۱ و دامنه^۲، یک گام به فراسوی متن برمی‌دارد و مشارکت‌کننده غیرمستقیم در متن را در قالب این دو مقوله مفهوم‌پردازی می‌کند. هالیدی بهره‌وری و دامنه را شرکت‌کنندگان تلویحی یا غیرمستقیمی می‌داند که به‌لحاظ معناشناختی بیرون‌های بالقوه به‌حساب می‌آیند و از این‌رو، جزو عناصر لاینفک فرایند متن محسوب نمی‌شوند (Halliday & Matthiessen, 2004).

ما در این مطالعه، از مفهوم «بهره‌ور» برای نشان دادن سازوکارهای پنهان در لایه‌های متن که جریان و عناصر بیرون از متن را بازنمایی می‌کند، استفاده خواهیم کرد. از نظر هالیدی بهره‌ور به‌عنوان یک شرکت‌کننده غیرمستقیم، در فرایندهای مادی، گفتاری و در پاره از مواقع در فرایندهای ربطی به چشم می‌خورد.

جدول ۱- بهره‌ور در انواع فرایندهای مادی و گفتاری و ربطی (هالیدی، ۱۹۸۵)

فرایند	بهره‌ور	شرکت‌کننده	هدف	مثال
مادی	دریافت‌کننده	کنشگر/هدف	دادن کالا	من به مادرم یک گل دادم
	مراجعه‌کننده	کنشگر/هدف	ارایه خدمت	حسن خانه من را رنگ زد
گفتاری	مخاطب	گوینده/مخاطب	عقیده‌سازی	پوریا من را قانع کرد که
			آگاهانیدن	حسین به من گفت که
			فهماندن	میلاذ برای من توضیح داد که
			نشان دادن	جعفر به من نشان داد
ربطی	بهره‌ور	نسبت/حامل	قبولاندن	محمد به من ثابت کرد که
			نسبت دادن	ابوطالب همسر مناسبی برای اوست

1 Beneficiary

2 Range

تحلیل تیتروهای روزنامه شرق

(۱) گسترش فساد اداری در نبود سازمان برنامه ۱۳۹۲/۰۴/۱۱

گسترش فساد اداری در نبود سازمان برنامه			
فرایند	شرکت‌کنندگان	حامل	مسند/ هدف
رابطه‌ای	روزنامه شرق/ مخاطبان	فساد اداری	نبود سازمان برنامه

روزنامه شرق با استفاده از یک فرایند رابطه‌ای به بازنمایی وضعیت فساد در کشور می‌پردازد. آنچه نویسنده سعی در برجسته‌سازی آن دارد این امر است که کشور ما متکی به درآمد نفتی است و بودجه سالیانه دولت‌ها بر اساس درآمدهای نفتی بسته می‌شود، از این رو نیاز به یک برنامه بودجه‌نویسی و نظام برنامه‌ریزی مناسب برای مدیریت منابع نفتی و جلوگیری از گسترش فساد اداری و مالی دارد و به عبارتی کامل‌تر؛ برای ایجاد یک نظام مالی منضبط و سالم قوانین و مقررات صریح و روشن به نهاد یا سازمان بودجه‌ریزی توانمند و کارآمدی نیاز است. پس آنچه نویسنده در این زمینه سعی در برجسته‌سازی آن دارد؛ جلوگیری از فساد با ایجاد یک نظام سالم و شفاف مالی از طریق سازمان برنامه‌ریزی منابع است و آنچه در حاشیه قرار گرفته و حتی در تیترو به آن توجهی نشده، ماجرای انحلال سازمان برنامه‌ریزی کشور از سوی دولت نهم است که با اشاره کوتاهی در متن به آن پرداخته است.

(۲) پیش از دولت نهم فساد در حد وزیران نداشتیم ۱۳۹۳/۰۱/۲۳

پیش از دولت نهم فساد در حد وزیران نداشتیم				
فرایند	شرکت‌کنندگان	کنشگر	هدف	بهره‌ور
فرایند مادی	روزنامه شرق/ مخاطبان	دولت نهم	فساد سازمان‌یافته	فساد وزیران

از یک فرایند مادی جهت بازنمایی فساد در دولت نهم یاد کرده است. روزنامه، سعی در برجسته‌سازی این امر دارد که برخی از تصمیم‌گیران در سطح کلان از وجود جریان فساد منتفع هستند و جوری از طریق مادی‌سازی به بازنمایی فساد در سطح کلان در میان دولت نهم می‌پردازد که مخاطب واقعی بودن این امر را بپذیرد. آنچه روزنامه از طریق مجهول‌سازی در حاشیه قرار داده است، وزیران دولت نهم است که نه در تیترو متن و نه در جان‌مایه متن به آن اشاره‌ای نمی‌کند و این تیترو را به‌عنوان بازنمایی کلی فساد سازمان‌یافته در این دولت در

نظر گرفته است. در زمینه بافت متن به ردپای وزیرانی و مسئولینی چون سعید مرتضوی (مدیرعامل سابق سازمان تأمین اجتماعی)، حمیدرضا بقایی (معاون اجرایی رئیس‌جمهور در دولت دهم) و محمدرضا رحیمی (معاون اول رئیس‌جمهور در دولت دهم) در ارتباط با فسادهای منتصب به دولت نهم و دهم دیده می‌شود.

۳) فساد با دستگیری و زندان از بین نمی‌رود ۱۳۹۴/۰۱/۲۹

فساد با دستگیری و زندان از بین نمی‌رود			
فرایند	شرکت‌کنندگان	حامل	مسند
رابطه‌ای	روحانی روزنامه شرق/ مخاطبان	فساد	عدم تأثیر زندان بر حل فساد

روزنامه، از طریق یک فرایند رابطه‌ای به بازنمایی عدم تأثیرگذاری زندان در زمینه حل فساد می‌پردازد. آنچه تیتتر روزنامه سعی در برجسته‌سازی آن دارد، عدم برخورد قهری و سخت در مقابله با فساد است؛ که این نشان از دیدگاه‌های ایدئولوژیک و نوع نگاه روزنامه شرق در بازنمایی به واژه زندان در ارتباط با فساد است. این گفتمان در مقابل گفتمان اسلامی قرار درد که اشاره به برخورد شدید با مفسدان و همچنین قطع دست و اعدام این افراد را برای عبرت دیگران مطرح می‌کنند. این در حالی است که به زندان بیشتر بر حل ساختاری و ریشه‌ای فساد اشاره دارد و طرفداران این دیدگاه، اعتقاد دارند که اعدام این افراد، فقط پاک کردن صورت مسئله است. گوینده، سعی در برجسته‌سازی مفهوم زندان را در گفته‌های خود ندارد و این برجسته‌سازی از طریق به تیتتر آوردن این موضوع در روزنامه برمی‌گردد که نشان‌دهنده نگاه سیاسی و ایدئولوژیک این روزنامه است.

۴) فساد ناشی از نفوذ دولت‌ها در اقتصاد است ۱۳۹۴/۰۳/۰۷

فساد ناشی از نفوذ دولت‌ها در اقتصاد است			
فرایند	شرکت‌کنندگان	شناسنده	شناخته
رابطه‌ای	روزنامه شرق/ مخاطبان	فساد	نفوذ دولت در اقتصاد

نویسنده از طریق یک فرایند رابطه‌ای، سعی دارد به بازنمایی نقش اقتصاد دولتی در گسترش فساد بپردازد؛ یکی از دل‌ها که همواره دولت‌سازندگی و دولت اعتدال در زمینه گسترش فساد به آن اشاره دارند و روزنامه شرق از طریق برجسته‌سازی این امر، به بازنمایی دیدگاه ایدئولوژیک خود نسبت به این موضوع می‌پردازد. آنچه نویسنده در این عنوان سعی در برجسته‌سازی آن دارد؛ ساختار اقتصادی و دخالت اقتصاد در دولت است. در این متن نه از نگاه سیاسی در برخورد با فساد خبری است نه از مجهول بودن فرایند و فرایند اسم‌سازی برای حمله به گفتمان رقیب است.

اقتصادی دولتی موضوعی است که در زمینه بافت متن همواره اقتصاددانان و تحلیلگران از آن به‌عنوان یکی از عوامل دخیل در گسترش فساد یاد می‌کنند. در مقابل، مخالفان این دیدگاه در زمینه بافت متن از اقتصاد دولتی قبل از دهه هفتاد در ایران نام می‌برند که در این دوران، ما با کمترین میزان فساد مواجه بوده‌ایم و از سوی دیگر، به سیاست‌های دولت‌سازندگی در راستای خصوصی‌سازی می‌توان اشاره کرد که این سیاست‌ها به دلیل نظام خویشاوندی حاکم در کشور، باعث بروز فساد و گسترش رانت شده است.

۵) مسئله فیش‌های حقوقی و غفلت ساختاری ۱۳۹۵/۰۴/۲

مسئله فیش‌های حقوقی و غفلت ساختاری			
فرایند	شرکت‌کنندگان	شناسنده	شناخته
رابطه‌ای	روزنامه شرق / مخاطبان	فیش‌های حقوقی	غفلت ساختاری در پرداخت حقوق‌های نامتعارف

آنچه در ماجرای فیش‌های حقوقی در زمینه بافت متن می‌توان اشاره کرد، جنجال‌های سیاسی در بازتاب این مسئله است. روزنامه‌های چون کیهان، وطن، رسالت و جریان اصول‌گرایی از ماجرای فیش‌های حقوقی به‌عنوان حقوق‌های نجومی یاد کرده‌اند و از آن به‌عنوان فسادی که در تناقض با سیاست‌های شفاف‌سازی و پاسخگویی دولت یازدهم است، نام برده‌اند و این در حالی است که روزنامه شرق و روزنامه‌های نزدیک به جریان اصلاح‌طلبی، از آن به‌عنوان یک غفلت ساختاری و ضعف قانونی یاد می‌کنند که در دولت‌های قبل مرسوم بوده و منحصر به دولت یازدهم نیست. به این ترتیب، آنچه روزنامه شرق سعی در برجسته‌سازی آن دارد؛ مسئله ضعف ساختاری در ماجرای فیش‌های حقوقی است.

«غفلت ساختاری» مفهومی است که جریان اصلاح‌طلبی و دولت یازدهم همواره در مقابل منتقدان به مسئله فیش‌های حقوقی به آن اشاره می‌کنند؛ که این نوع پاسخگویی از سوی منتقدان و مخالفان به معنای فرافکنی در مسئله فیش‌های حقوقی و عدم برخورد با نزدیکان و مدیران دولتی است. غفلت ساختاری در ماجرای فیش‌های حقوقی، موضوعی است که مخالفان دولت از آن به عنوان «فرار روبه‌جلو» یاد کرده‌اند.

۲- تحلیل تیترهای روزنامه کیهان

(۱) پرونده زمین‌خواری برخی مسئولان بلندپایه دولت اصلاحات به قوه قضاییه ارسال شد
۱۳۹۰/۲/۷

پرونده زمین‌خواری برخی مسئولان بلندپایه دولت اصلاحات به قوه قضاییه ارسال شد			
فرایند	شرکت‌کنندگان	کنشگر/حامل/شاخص	بهره‌ور/هدف/مسند
فرایند مادی	روزنامه کیهان/مخاطبان	مدیران دولت اصلاحات	قوه قضاییه
فرایند ربطی	روزنامه کیهان/مخاطبان	مدیران دولت اصلاحات	زمین‌خواری

متن بالا به دو فرایند مادی و ربطی اشاره دارد که در زمینه فرایند مادی به بازنمایی یک رخداد اشاره دارد و در زمینه فرایند ربطی، ویژگی زمین‌خواری را به مدیران دولت اصلاحات نسبت می‌دهد و آنچه در این زمین مشاهده می‌کنیم، نویسنده با برجسته‌سازی فساد در میان دولت اصلاحات، تا حدودی رخداد ارسال شدن پرونده به قوه قضاییه را در حاشیه قرار می‌دهد و هدف اصلی نویسنده از این تیتر بازنمایی فساد زمین‌خواری در میان گفتمان رقیب است.

(۲) زد و بند با تأمین اجتماعی از نوع اصلاح‌طلبانه ۱۳۹۲/۰۹/۲۶

زد و بند با تأمین اجتماعی از نوع اصلاح‌طلبانه			
فرایند	شرکت‌کنندگان	کنشگر/حامل/شاخص	بهره‌ور/هدف
رابطه‌ای	روزنامه کیهان/مخاطبان	اصلاح‌طلبان	فساد تأمین اجتماعی

نویسنده از یک نوع فرایند رابطه‌ای استفاده کرده که فساد در تأمین اجتماعی را به گفتمان اصلاحات نسبت می‌دهد که در این فرایند، اصلاح‌طلبان نقش حامل و فساد تأمین اجتماعی، نقش مسند را ایفا می‌کنند. نویسنده فسادهای اتفاق افتاده در تأمین اجتماعی را در حاشیه قرار داده و به نوعی فساد در میان اصلاح‌طلبان را برجسته کرده است. درحالی که گفتمان رقیب و

اصلاح‌طلبان فساد در تأمین اجتماعی را منتسب به دولت نهم و مدیران آن دولت می‌دانستند، روزنامه کیهان با این تیتیر سعی در بازنمایی فساد از طریق مبانی ایدئولوژیکی خود دارد. نویسنده، در متن به واقعیت زدوبندهای برخی روزنامه‌ها با سعید مرتضوی اشاره کرده است، ولی در تیتیر، با موضع‌گیری سیاسی علیه گفتمان رقیب و اشاره به زدوبندها، سعی در برجسته‌سازی این گفتمان در زمینه فساد دارد.

۳) مفسد اقتصادی باید مجازات شود بابت زنجانی باشد یا متهمان کرسنت ۱۳۹۴/۹/۰۸

مفسد اقتصادی باید مجازات شود بابت زنجانی باشد یا متهمان کرسنت			
فرایند	شرکت‌کنندگان	کنشگر / حامل / شاخص	بهره‌ور / هدف
رابطه‌ای تأییدی	روزنامه کیهان / مخاطبان	بابک زنجانی و متهمان کرسنت	مجازات مفسدان

نویسنده با اشاره به قرارداد «کرسنت» سعی در بازنمایی این واقعیت در ذهن مخاطب دارد که در ماجرای کرسنت، فساد در میان برخی از مسئولان دولت اصلاحات اتفاق افتاده است و این افراد نیز مانند بابک زنجانی باید محاکمه شوند. آنچه از طریق این تیتیر با توجه به مواضع ایدئولوژی نویسنده در حاشیه قرار گرفته؛ مسئله فساد نفتی بابک زنجانی است و در مقابل آن به برجسته‌سازی مسئله قرارداد کرسنت به‌عنوان یک فساد نفتی پرداخته است. بنابراین عنوان استفاده‌شده از سوی نویسنده، دلالت بر یک کنش خاص نسب به پرونده بابک زنجانی و قرارداد کرسنت دارد و این در حالی است که فساد از سوی پرونده نفتی بابک زنجانی مشخص و در سوی مقابل، پرونده قرارداد کرسنت هنوز باز است و فساد و رشوه‌ای در آن به اثبات نرسیده است. استفاده از واژه «باید» در این تیتیر نشان‌دهنده ارزش‌های بیانی متن است که نشان‌دهنده اقتدار و قدرت نویسنده در این زمینه است.

۴) درباره حقوق‌های نجومی خلأ قانونی وجود ندارد ۱۳۹۵/۸/۱۴

درباره حقوق‌های نجومی خلأ قانونی وجود ندارد			
فرایند	شرکت‌کنندگان	کنشگر / حامل / شاخص	بهره‌ور / هدف
فرایند وجودی	روزنامه کیهان / مخاطبان	حقوق‌های نجومی	عدم خلأ قانونی

روزنامه کیهان در این تیتیر از یک فرایند وجودی برای اشاره به حقوق‌های نجومی استفاده کرده است. هدف استفاده از این فرایند، بازنمایی این امر است که فساد در مسئله حقوق‌های

نجومی چیزی است که بدون هرگونه فرافکنی و بهانه‌جویی اتفاق افتاده است. مسئله خلأ قانونی اشاره به گفته‌های مدیران دولت یازدهم دارد که اعتقاد دارند مسئله فیش‌های حقوقی ناشی از ضعف قانونی و نظارتی بوده و منحصر به دولت فعلی نمی‌باشد و در سوی مقابل، روزنامه کیهان و گفتمان همسوی این روزنامه، به عدم خلأ قانونی اشاره می‌کنند و اعتقاد دارند که دولت در مسئله فیش‌های نجومی، با فرافکنی، سعی در فراموشی فیش‌های حقوقی در میان افکار عمومی دارد. در واقع بخشی از خبر گزارش شده در عنوان خبری آمده است که بیشتر به برجسته‌سازی عنصر مورد دلخواه او می‌باشد و بخش دیگری از ماجرا در حاشیه قرار گرفته است؛ به گونه‌ای که تیترو، مربوط مربوط به متنی است که گوینده آن به ماجرای املاک نجومی و فسادهای اتفاق افتاده در کنار فیش‌های حقوقی اشاره کرده است. به این ترتیب به حاشیه بردن قسمتی از متن و برجسته‌سازی قسمت دیگری از متن از سوی روزنامه کیهان نشان‌دهنده نگاه ایدئولوژیک و سیاسی این روزنامه در ماجرای املاک نجومی و فیش‌های حقوقی است.

۵) انتشار موضوع املاک شهرداری برای پوشاندن حقوق‌های نجومی طراحی شده بود
۱۳۹۵/۰۸/۱۸

انتشار موضوع املاک شهرداری برای پوشاندن حقوق‌های نجومی طراحی شده بود			
فرایند	شرکت‌کنندگان	شناسنده	شناخته
فرایند رابطه‌ای معادله‌ای	روزنامه کیهان/مخاطبان	املاک شهرداری	حقوق‌های نجومی

روزنامه کیهان سعی در بازنمایی این امر دارد که انتشار املاک نجومی از انگیزه سیاسی برای پیروزی بک جناح در انتخابات شورای شهر برخوردار بوده است و با انتخاب این تیترو، فساد املاک نجومی را در حاشیه متن قرار می‌دهد و به برجسته‌سازی حقوق‌های نجومی می‌پردازد. نکته‌ای که در این زمینه در حاشیه قرار گرفته؛ ماجرای املاک نجومی است که گزارشگر روزنامه کیهان به آن توجهی نمی‌کند و به جای واکاوی حقیقت ماجرای املاک نجومی از چنین رویدادی بهره‌برداری سیاسی کرده است و به جای انتقاد از فساد اتفاق افتاده و ویژه‌خواری‌ها و رانت‌های اتفاق افتاده در مسئله املاک شهرداری، در مقابل آن سکوت کرده و با به حاشیه بردن موضوع، به این امر اشاره دارد که هدف از نجومی خواندن واگذاری برخی خانه‌ها از سوی شهرداری، پوشاندن مسئله فیش‌های حقوقی است.

۳- تحلیل تیترهای روزنامه اعتماد

(۱) رسانه آزاد و مبارزه با فساد ۹۳/۰۹/۱۸

رسانه آزاد و مبارزه با فساد			
فرایند	شرکت‌کننده	حامل	مسند
ربطی	روزنامه اعتماد/ مخاطبان	فساد	رسانه آزاد

یکی از دل‌های برجسته روزنامه‌های نزدیک به جریان اصلاح‌طلب، همواره شفافیت بوده است. از آنجایی که روزنامه‌ها راهی برای شفافیت بیشتر هستند و شفافیت، اعتماد مردم را در زمینه مبارزه جدی با فساد بالا می‌برد، بنابراین آنچه نویسنده در این تیترو سعی در برجستگی آن دارد شفاف‌سازی از طریق رسانه‌های آزاد در جهت مبارزه با فساد است که این موضع، در زمینه بافت متن، اشاره‌ای به عدم وجود رسانه‌های آزاد و نبود شفافیت در گفتمان رقیب است. به‌طور کلی، نویسنده سعی در بازنمایی این امر دارد که مبارزه واقعی با فساد اقتصادی، رانت‌خواری و دیگر اشکال فساد، از رهگذر انعکاس اخبار و اطلاعات به شیوه‌ای حرفه‌ای، صحیح و غیرمغرضانه محقق می‌شود و این در حالی است که در کشور ما برای رسانه‌ها در زمینه افشاگری محدودیت‌هایی قائل هستند و در این زمینه می‌توان به محدودیت در زمینه افشای مفاسد، تخلفات و کارهایی اشاره کرد که از آن به‌منزله صدمه زدن به‌نظام و خدشه وارد شدن به آبروی اسلام تعبیر می‌شود.

(۲) شفافیت تنها راه مقابله با فساد ۹۴/۰۲/۰۹

شفافیت تنها راه مقابله با فساد			
فرایند	شرکت‌کنندگان	شناسا	شناسنده
ربطی	روزنامه اعتماد/ مخاطبان	فساد	شفافیت

نویسنده سعی در برجسته‌سازی موضوعاتی چون احترام به آزادی بیان و برخورداری از حق اظهارنظر، وجود رسانه‌های آزاد و مستقل، آزادی تأسیس و فعالیت جوامع مدنی و مشارکت مردم در تصمیم‌گیری‌ها برای ایجاد یک محیط شفاف دارد و در این بین؛ آنچه در زیر سایه توجه بیش‌ازحد به شفافیت مورد توجه قرار نگرفته، مبارزه با فساد از طریق مجلس و قانون گذاری است. در متن به نقش مجلس در مبارزه با فساد از طریق وضع قوانین ضد فساد و نظارت بر سازمان‌های دولتی اشاره شده است، ولی نویسنده، بیشتر سعی در برجسته‌سازی و

بازنمایی شفافیت به‌عنوان تنها راه مقابله با فساد دارد. استفاده از عبارت «تنها» نشان‌دهنده استفاده نویسنده از یک وجهیت بیانیه‌ای در متن است که نشان‌دهنده زبان اقتاعی نویسنده از صدق یک موضوع می‌باشد. این واژه‌ها و عبارات تشدیدکننده (تنها) نقش مهمی در تجلی یافت این عنوان دارد و به‌نوعی نویسنده، ما را در موقعیتی قرار می‌دهد تا شرکت‌کنندگان در این وضعیت را به شیوه خاصی در نظر بگیریم، این امر، بازگوکننده موضوعی در ذهن مخاطب می‌شود که شفافیت یکی از دال‌های این روزنامه و گفتمان‌های همسو این روزنامه می‌باشد.

۳) فریاد واعدالتا سر می‌دهند، اما در برابر اختلاس‌ها سکوت می‌کردند ۹۵/۰۴/۲۷

فریاد واعدالتا سر می‌دهند، اما در برابر اختلاس‌ها سکوت می‌کردند			
فرایند	شرکت‌کنندگان	کنشگر	هدف / بهره‌ور
مادی	روزنامه اعتماد/ مخاطبان	دولت نهم و دهم (مجهول)	فریاد واعدالتا
مادی	روزنامه اعتماد/ مخاطبان	دولت نهم و دهم (مجهول)	سکوت در برابر اختلاس‌ها

نویسنده از طریق فرایند مادی به بازنمایی فساد پرداخته است که در این عنوان از دو بند استفاده کرده است که در بند اول به بازنمایی شعار عدالت‌محوری و در بند دوم به عدم واکنش نسبت به اختلاس‌ها در دوات نهم و دهم پرداخته است. آنچه نویسنده در این دو بند سعی در برجستگی آن دارد؛ شعارگرایی و عدم برخورد عملی در برابر فساد در دولت نهم و دهم است. فریاد واعدالتا در زمینه بافت متن به موضوع شعار عدالت‌محوری دولت یازدهم برمی‌گردد که یکی از دال‌های برتر این گفتمان در مبارزه با فساد عدالت‌محوری بر پایه آموزه‌های اسلامی و سیره معصومین بوده که عدالت امام علی (ع) را در این زمینه سرلوحه کار خود قرار داده بودند و در بند دوم، سکوت در برابر اختلاس‌ها به ماجرا فسادها و اختلاس‌ها در دولت دهم اشاره دارد که ردپای بعضی از مسئولین و وزرا و معاونان این دولت در این فسادها به چشم می‌خورد و آنچه نویسنده سعی در بازنمایی آن در ذهن مخاطب دارد تناقض بین عدالت‌محوری و سکوت در برابر اختلاس‌ها می‌باشد که نویسنده در این زمینه سعی دارد از طریق یک فرایند مادی به مادی‌سازی امور و واقعی جلوه دادن موضوع در ذهن پردازد و دیدگاه و نظر خود و گفتمان همسو با نظر خود را به مخاطب بقبولاند. یکی از ویژگی‌های این عنوان، مجهول بودن کنشگر است که این موضوع با فرایند اسم‌سازی «فریاد واعدالتا» در تیتراژ باعث می‌شود ذهن مخاطب به سمت شناسایی کنشگر مجهول برود.

۴) اصولگرایان پاسخگوی فساد گسترده دوره مدیریت خود باشند ۹۵/۰۶/۲۳

اصولگرایان پاسخگوی فساد گسترده دوره مدیریت خود باشند				
فرایند	شرکت‌کنندگان	کنشگر	بهره‌ور	هدف
مادی	روزنامه اعتماد/ مخاطبان	اصولگرایان	مدیران اصول‌گرا	پاسخگویی مدیران دولت اصول‌گرا به فساد گسترده

گزارشگر روزنامه اعتماد سعی در برجسته‌سازی فساد گسترده در دولت نهم و دهم دارد و به این موضوع اشاره می‌کنند که در دوره مدیریت این دولت، مدیران در مقابل فساد سکوت کردند. آنچه در این زمینه بیش از موضوع برخورد با فساد مورد توجه قرار گرفته، مسئله فساد مدیران اصولگراست که این موضوع نشان‌دهنده نگاه ایدئولوژیک و جنایی روزنامه اعتماد در برخورد با فساد است. در این زمینه گزارشگر روزنامه اعتماد سعی در بازنمایی دو مطلب، در زمینه بافت متن را دارد؛ اول پاسخگویی اصول‌گرایان از یک‌سوی به سکوت دولت نهم و دهم در مقابل فسادها و اختلاس‌ها اشاره دارد از سوی دیگر به عدم نظارت و پاسخگویی مجلس در این دوره که به‌طور کلی سعی در بازنمایی عدم شفافیت و پاسخگویی در میان دولت اصول‌گرا را دارد و این درحالی است که روزنامه اعتماد و گفتمان نزدیک به این روزنامه، همواره به موضوع شفافیت به‌عنوان یکی از دال‌های مبارزه با فساد اشاره دارد. دوم: فساد گسترده اشاره به اختلاس‌ها و فسادهای میلیاردی از جمله فسادهای نفتی و فساد بانکی در دولت نهم و دهم دارد. گوینده در متن به موضوع فیش‌های حقوقی و املاک نجومی اشاره کرده و هردوی آن را به مدیریت اصول‌گرایان نسبت داده است، ولی نویسنده با به حاشیه بردن آن سعی در بررسی مسئله به دور از جنجال‌های سیاسی دارد.

۵) جهانگیری: درگذشته شعار مبارزه با فساد داده شد، اما بزرگ‌ترین فسادهای قرن رخ داد

۹۶/۰۱/۳۰

درگذشته شعار مبارزه با فساد داده شد، اما بزرگ‌ترین فسادهای قرن رخ داد				
فرایند	شرکت‌کنندگان	حامل/کنشگر	هدف/مسند/بهره‌ور	
ربطی (بند اول)	گویند (جهانگیری) / روزنامه اعتماد/ مخاطبان	فساد	شعار مبارزه	
مادی (بند دوم)	گویند (جهانگیری) / روزنامه اعتماد/ مخاطبان	کنشگر مجهول (دولت نهم و دهم)	فسادهای تاریخی	

روزنامه اعتماد از یک تیتیر دوپندی برای توصیف و بازنمایی استفاده کرده است که در بند اول، وضعیت شعاری دولت قبل در مقابل فساد را بازنمایی می‌کند و در بند دوم، بزرگ‌ترین فسادهای اتفاق افتاده را به دولت مذکور نسبت می‌دهد. در گذشته، منظور دولت نهم و دهم است و منظور از بزرگ‌ترین فسادهای تاریخ، فساد نفتی بابک زنجانی و همچنین فساد بانکی برادران آریاست. استفاده از سخنان معاون اول دولت یازدهم در خصوص وضعیت فساد در دولت قبل، بازنمود دیدگاه‌های ایدئولوژیک روزنامه در بررسی فساد است. این روزنامه سعی در برجسته‌سازی موضوعاتی چون شعارگرایی دولت احمدی‌نژاد در مبارزه با فساد و بروز اختلاس‌ها و فسادهای نفتی (مانند بابک زنجانی) و بانکی (مه آفرید) دارد. شعارگرایی دولت نهم و دهم و اشاره به اختلاس و فسادهای میلیاردی موضوعاتی هستند که مدیران دولت یازدهم همواره به آن اشاره دارند و این موضوع مرتبط است با سیاست عدالت‌محوری دولت احمدی‌نژاد که معتقد بود بر پایه عدالت اسلامی و سیره معصومین در مقابله با فساد می‌ایستیم، بروز فسادهای نفتی و بانکی در میان مدیران این دولت، سوژه‌ای شد تا این سیاست عدالت‌محوری در مبارزه با فساد از سوی مخالفان در حد شعار ظاهر شود.

۴- تحلیل تیتیرهای روزنامه وطن امروز

(۱) پرچم مبارزه با فساد در دست دزدهاست ۱۳۹۰/۰۳/۰۲

پرچم مبارزه با فساد در دست دزدهاست			
فرایند	شرکت‌کنندگان	حامل	مسند
ربطی	رئیس‌جمهور/ روزنامه وطن/ مخاطبان	پرچم مبارزه با فساد	دست دزدها

روزنامه از یک فرایند ربطی برای توصیف وضعیت فساد استفاده کرده است که در این فرایند از فنون بلاغی و زبان‌شناسی مختلفی استفاده کرده است. پرچم مبارزه با فساد؛ استعار از شعارهای حقوق بشر کشورهای خارجی در مبارزه با فساد است، دزدها استعاره کشورهای خارجی و دیگری خارجی است و رئیس‌جمهور سعی در بازنمایی این امر دارد که افراد ناصالح با شعار حقوق بشر، سعی در مدیریت جهان دارند و این امر، باعث گسترش فساد و فقر در جهان شده است. نویسنده از یک فرایند اسم‌سازی استفاده کرده که مشاهده می‌کنیم دست دزدها به‌عنوان یک گروه اسمی به یک گروه فعلی تبدیل شده و در جایگاه مبتدا قرار گرفته است در این فرایند، از طریق یک فرایند اسم‌سازی هم‌زمان هم کنشگری و هم کنشگر از متن حذف

می‌شود. در این شرایط، روزنامه وطن و گوینده ماهیت فساد و ساختارهای تأثیرگذار داخلی مؤثر بر فساد را در حاشیه قرار داده‌اند و سعی در برجسته‌سازی دیگری‌های خارجی در بروز فساد دارند که گزارشگر روزنامه وطن امروز به‌طور کلی سعی در بازنمایی این موضوع دارد که نظام ناعادلانه حاکم بر دنیا باعث گسترش فقر و فساد شده است. استفاده از ادبیات گفتاری رئیس‌جمهور در عنوان گزارش توسط روزنامه وطن باهدف قبولاندن و عقیده‌سازی این امر در ذهن مخاطب صورت گرفته است.

۲) نظام اسلامی در مواجهه با فساد عزم جدی دارد ۹۱/۰۳/۰۱

نظام اسلامی در مواجهه با فساد عزم جدی دارد				
فرایند	شرکت‌کنندگان	کنشگر	هدف	بهره‌ور
مادی	روزنامه وطن امروز/ مخاطبان	نظام اسلامی	عزم جدی در مبارزه با فساد	فساد

روزنامه وطن امروز از یک فرایند مادی جهت بازنمایی واقعیت مورد دلخواه برای پذیرش بیشتر از سوی مخاطب، استفاده کرده است. در این فرایند، نظام اسلامی در نقش کنشگر و عزم و اراده جدی نظام برای حل فساد به‌عنوان یک بهره‌ور و هدف مثبت به کنشگر نسبت داده شده است. عزم و اراده نظام جمهوری اسلامی در مبارزه با فساد، همواره از موضوعاتی بوده که گفتمان عدالت‌محور اصولگرا در زمینه حل و کنترل فساد به آن اشاره می‌کند. در حقیقت آنچه روزنامه وطن امروز سعی در برجسته‌سازی آن در این عنوان دارد؛ موضوع تناقض نظام اسلامی و هویت دینی این نظام با هرگونه فساد خرد و کلان بوده است و از سوی دیگر، هرگونه تلاش برای حل فساد به‌پای نظام نوشته می‌شود و در مقابل، از آنجایی که این نظام عزم و اراده جدی برای حل فساد را به‌کار بسته، فسادهای اتفاق افتاده ارتباطی به نظام جمهوری اسلامی ندارد و نباید این فسادها به‌پای نظام جمهوری اسلامی نوشته شود.

۳) دولت و حامیانش و فرهنگ نجومی‌ها ۹۴/۰۴/۲۰

دولت و حامیانش و فرهنگ نجومی‌ها			
فرایند	شرکت‌کنندگان	حامل	ویژگی
ربطی	روزنامه وطن امروز/ مخاطبان	دولت و حامیانش	فرهنگ نجومی

نویسنده از یک فرایند ربطی برای توصیف وضعیت دولت و مدیران نجومی منتسب به آن استفاده کرده است. چیزی که نویسنده در این تیتراژ، سعی در برجستگی آن دارد؛ حقوق‌های نجومی و نهادینه شدن فرهنگ نجومی در میان مدیران دولت یازدهم و طرفداران این دولت است. موضوع فیش‌های حقوقی جنجال‌های بسیاری را در میان طیف‌های مختلف در بر گرفته است و روزنامه وطن امروز معتقد است که دولت، برخورد مناسبی با مدیران نجومی نداشته است و این کار باعث حمایت از مدیران نجومی و در ادامه نهادینه شدن فرهنگ نجومی در این افراد است.

۴) حجت‌الاسلام طائب: پرونده‌های مفساد کلان اقتصادی در دستور کار سپاه ۹۵/۰۴/۲۳

حجت‌الاسلام طائب: پرونده‌های مفساد کلان اقتصادی در دستور کار سپاه			
فرایند	شرکت-کنندگان	هدف	بهره‌ور
گفتاری	گوینده/ روزنامه وطن/ مخاطب	فسادهای کلان اقتصادی	سپاه

نویسنده از یک فرایند گفتاری برای عقیده‌سازی قبولاندن واقعیت دلخواه در ذهن مخاطب اقدام کرده است. در این فرایند، نویسنده برای مشروعیت دادن به گفته‌های خود در نزد مخاطبان، به گفته حجت‌الاسلام والمسلمین طائب اشاره کرده است. آنچه نویسنده در این تیتراژ سعی در بازنمایی آن دارد، دخالت و نقش سازمان اطلاعات سپاه در پرونده فساد اقتصادی است و ماهیت و اصل پرونده‌های فساد اقتصادی چه در متن و چه در عنوان متن در حاشیه قرار گرفته شده است.

۵) اسناد رانت‌خواری روحانی ۹۶/۰۲/۲۳

اسناد رانت‌خواری روحانی			
فرایند	شرکت‌کنندگان	کنشگر	هدف
مادی	روزنامه وطن/ مخاطبان	روحانی	رانت‌خواری

نویسنده از یک فرایند مادی برای بازنمایی واقعیت دلخواه در ذهن مخاطب استفاده کرده است. آنچه در این زمینه نگاه ایدئولوژیک روزنامه را برای مخاطب بازگو می‌کند، لقب و القاب منتخب در فضای بیرون از متن است. نویسنده در بافت بیرون از متن به‌عنوان مثال از حجت‌الاسلام و مسلمین طائب، یا ریاست محترم قوه قضاییه، ولی برای نام بردن رئیس دولت یازدهم از هیچ‌گونه لقب و پسوند و پیشوندی استفاده نمی‌کند. این تیتراژ مربوط به مناظرات

انتخاباتی است که در این مناظره موضوعاتی چون املاک نجومی، قاچاق کالا، ۹۶ درصدی‌ها، برخورد با نزدیکان در زمینه مبارزه با فساد، تسهیلات و معوقات بانکی از مهم‌ترین محورهای مناظره را تشکیل داده‌اند که در این بین، برجسته‌سازی اسناد رانت‌خواری روحانی، اشاره به گفته قالیباف دارد که عنوان کرد؛ حسن روحانی در سال ۱۳۷۰ حدود ۸۰۰ متر زمین را به قیمت متری ۳ هزار تومان در منطقه شهرک غرب خریداری کرده است. برجسته‌سازی ویژه خواری دولت و نزدیکانش در ماجرای تصاحب زمین‌های با قیمت پایین، در مقابل به حاشیه بردن موضوعات دیگر و عدم توجه به آنها، نشان‌دهنده نگاه ایدئولوژیک و سیاسی روزنامه در مواجهه با بازتاب فساد است.

به‌طور کلی براساس مطالب فوق، از مجموع تیترهای برگزیده در روزنامه اعتماد، شاهد ۹ فرایند ربطی، ۶ فرایند مادی و ۲ فرایند گفتاری بوده‌ایم. آنچه در تحلیل تیترهای روزنامه وطن امروز به چشم می‌آید، فرایندهای مادی است. از تعداد تیترهای انتخاب‌شده که در جداول بالا مورد تحلیل قرار داده شد؛ ۸ فرایند مادی، ۵ فرایند ربطی و ۱ فرایند گفتار قابل‌شناسایی است. آنچه در تحلیل تیترهای روزنامه وطن امروز به چشم می‌آید، فرایندهای مادی است. از تعداد ۱۴ تیتر انتخاب‌شده که در جداول بالا مورد تحلیل قرار داده شد، ۸ فرایند مادی، ۵ فرایند ربطی و ۱ فرایند گفتار قابل‌شناسایی است. در موضوع فرایندهای به‌کاربرده شده در روزنامه شرق ما شاهد ۱۰ فرایند مادی، ۷ فرایند رابطه‌ای و ۱ فرایند گفتاری هستیم؛ که این موضوع نشان‌دهنده استفاده از فرایند مادی برای مادی‌سازی امور از سوی نویسنده بوده است. در نگاه اول آنچه در روزنامه کیهان بیشتر به چشم می‌آید؛ بازنمایی رویدادها در قالب فرایند رابطه‌ای است. از تعداد تیترهایی که در جداول بالا به بررسی آنها پرداخته‌ایم، در مجموع ۲۱ فرایند قابل‌شناسایی است که در این میان، ۱۰ فرایند آن مربوط به فرایندهای رابطه‌ای است و پس از آن فرایند مادی با ۵ فرایند قرار دارد.

نتیجه‌گیری

امروزه رسانه‌ها ابزار اطلاع‌رسانی صرف محسوب نمی‌شوند، بلکه در جریان این اطلاع‌رسانی، خودشان انتخاب می‌کنند که خبرها و رویدادها را به‌گونه‌ای نشر دهند که موازی با منافع خودشان است و به‌گونه‌ای می‌نویسند که اندیشه عمومی و ذهن مخاطبان، به‌سمتی که سیاستگذاران رسانه می‌خواهند سوق پیدا کند. از این‌رو علاوه بر اطلاع‌رسانی به عقیده‌سازی،

فرهنگ‌سازی و سیاست‌پروری در راستای منافع خود می‌پردازند. در تحلیل تیترهای روزنامه‌ها، ملموس بودن نقش زبان رسانه در تحلیل انتقادی گفتمان قابل درک بود. در واقع، ایدئولوژی نوشته‌های خبری همواره آشکار نیستند و در پشت انتخاب ماهرانه صورت‌های زبانی نهفته است و تنها با بررسی ساختارهای زبان‌شناختی در مسیری انتقادی می‌توان اساس ایدئولوژیکی گفتمان اخبار را آشکار ساخت (Ku & Nakamura, 2005).

در این مطالعه، ما به دنبال پاسخ به این سؤال بودیم که چگونه هرکدام از روزنامه‌ها از طریق تکنیک‌های مختلف به معرفی افراد، نهادها، سازمان و گفتمان‌های درگیر فساد می‌پردازند و آن را از طریق نظام‌گذاری‌های هالییدی و همچنین الگوی برجسته‌سازی و حاشیه‌رانی در چهار روزنامه وطن امروز، شرق، اعتماد و کیهان مورد بررسی قرار دادیم.

در قسمت یافته‌ها، برای بررسی نقش رسانه‌ها در بازنمایی فساد و همچنین نحوه بازنمایی این روزنامه از سوژه‌های فساد به تجزیه و تحلیل تیترهای خبری و تحلیلی روزنامه‌ها پرداختیم. نتایج پژوهش، نشان داد که مطبوعات خنثی و بی‌طرف نیستند و هرکدام از روزنامه‌ها به بازنمایی مسائل مورد دلخواه که با منافع آنها منطبق بود، پرداخته‌اند و تمام تلاش روزنامه‌ها در بازتاب فساد برجسته‌سازی فسادهای منتسب به دیگری مقابل و در مقابل، به حاشیه بردن و عدم توجه به فسادهای گفتمان خودی بوده است.

در تحلیل تیترها این نکته مشهود بود که دو روزنامه وطن امروز و کیهان، بیشتر بر روی فسادهایی چون فیش‌های حقوقی، قراردادهای نفتی چون کرسنت و استات اوپل و صندوق ذخیره فرهنگیان تأکید می‌کردند و در سوی مقابل، روزنامه شرق و اعتماد بر روی فسادهای کلان نفتی و بانکی منتسب به دولت احمدی‌نژاد تأکید می‌کردند که در این بین، فساد بابک زنجانی و فساد بانکی ۳ هزار میلیاردی، مهم‌ترین سوژه‌های این دو روزنامه را تشکیل داده است. در این میان، تنها روزنامه‌ای که در بعضی از شرایط به دور از جنجال‌های سیاسی و به دور از سخن‌پراکنی رسانه‌ای به مسئله فساد توجه داشته است، روزنامه اعتماد بود که در بسیاری از فرایندها بدون درگیر شدن در جنجال‌های رسانه‌ای پیرامون فساد، به مسائلی چون شفافیت، رسانه آزاد، نقد قدرت، شایسته‌سالاری، وجود برنامه‌ریزی برای مدیریت منابع نفتی در زمینه حل و مبارزه با فساد اشاره کرده است.

به‌طور کلی می‌توان گفت که زبان رسانه صرفاً نقش یک واسطه توصیفی و خبری را ایفا نمی‌کند، بلکه دربرگیرنده معناست و این زبان استعاری پرمعنا باعث هژمون شدن و ساخته شدن گفتمان‌های مختلف پیرامون مسئله فساد می‌شود.

با توجه به یافته‌های تحقیق می‌توان بیان کرد که در روزنامه وطن امروز، فساد بیشتر به دولت یازدهم و مدیران اشرافی این دولت‌ها نسبت داده شده است. فسادی که روزنامه وطن امروز بیشتر از همه به برجسته‌سازی آن پرداخته؛ مسئله فیش‌های نجومی بوده است و در این افشاگری، همواره سعی کرده، فرهنگ نجومی، ویژه‌خواری تحت عنوان عدالت‌الیه‌گارشیک، عدم برخورد با مدیران نجومی را به‌عنوان مسائلی که دولت یازدهم در آن سهل‌انگاری کرده است، معرفی کند.

به‌طور کلی نهادینه شدن فرهنگ نجومی در میان مدیران اشرافی و حاکم شدن یک نوع فرهنگ خویشاوندی و رابطه‌گرایی در میان مدیران دولت یازدهم، از مهم‌ترین مسائلی است که روزنامه وطن امروز در بحث بازنمایی فساد به آن پرداخته است. این روزنامه به این موضوع می‌پردازد که دولت یازدهم که با شعار شفافیت و پاسخگویی بیشتر در زمینه فسادهای رخ داده، پا به میدان گذاشته بود، عملاً با سکوت در برابر پرونده‌های حقوق‌های نجومی و صندوق ذخیره فرهنگیان و قراردادهای نفتی و عدم برخورد با نزدیکان و خویشان خود باعث از بین رفتن اعتماد عمومی مردم به دولت و ساختار حاکم در زمینه اقدام عملی در مبارزه با فساد شد.

در مقابل در روزنامه اعتماد تیترهایی با هدف منفی به گفتمان اصول‌گرایی و دولت احمدی‌نژاد و تیترهای با هدف مثبت به دولت یازدهم نسبت داده می‌شود. روزنامه اعتماد در فرایندهای ربطی، کمتر به مبارزات ایدئولوژیک پرداخته و بیشتر سعی کرده به ماهیت فساد و حل مسئله فساد بپردازد؛ به‌همین خاطر در اکثر تیترهای مربوط به فرایند ربطی به موضوعاتی چون رسانه آزاد، نهادهای نظارتی و قانونی و شفافیت و پاسخگویی بیشتر اشاره کرده است.

در روزنامه شرق از یک نوع فرایند مادی برای مادی‌سازی امور استفاده شده است و از این‌رو، فساد در میان مدیران و وزیران، شعارگرایی، تراج درآمدهای نفتی، عدم شفافیت و پاسخگویی، زمین‌خواری‌ها، بر باد دادن ۱۱۴۰ میلیارد، بدهکاران بانکی، فسادهای تاریخی مانند فساد ۳ هزارمیلیاردی و فساد بابک زنجانی از جمله کیفیت‌ها و ویژگی‌هایی است که این روزنامه، سعی در برجسته‌سازی و نسبت دادن آن به دوران مدیریت اصول‌گرایان و دولت احمدی‌نژاد دارد در مقابل، عزم و اراده جدی برای مبارزه با فساد، عمل‌گرایی در مبارزه با فساد، شفافیت و

پاسخگویی، مبارزه با رانت‌خواری و کلاهبرداری از جمله ویژگی‌های مثبتی است که به دولت یازدهم نسبت داده می‌شود و این موضوعات نشان‌دهنده نگاه ایدئولوژیک روزنامه در موضوع افشاگری‌ها در زمینه فساد است.

در روزنامه کیهان بیشتر از یک فرایند رابطه‌ای برای بازنمایی تیرهای مربوط به فساد استفاده شده است. در این بیان، فساد صندوق ذخیره فرهنگیان و قرارداد کرسنت و فیش‌های حقوقی، از بیشترین بازنمایی برخوردار هستند. در اکثر فرایندهای عنوان‌شده دولت اصلاحات، اعتدال، روحانی و دیگران نقش کنشگر منفی و عاملین فساد در کشور را ایفا می‌کنند و موضوعاتی چون رکود، فساد اقتصادی، عدم برخورد با نزدیکان رانت‌خوار، عدم شفافیت در پرونده‌هایی چون کرسنت، استات اوپل، فیش‌های نجومی، صندوق ذخیره فرهنگیان، معوقات بانکی، فساد در تأمین اجتماعی و... را به دولت یازدهم نسبت می‌دهند.

منابع

- آفازاده، فردوس (۱۳۹۰) تحلیل گفتمان انتقادی. تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
- افضلی، عبدالرحمن (۱۳۹۰) فساد اداری و تأثیر آن بر توسعه: علل، پیامدها و راهکارهای برون‌رفت، مجله حقوق بین‌المللی، دوره ۲۸، شماره ۴۵، صص ۲۶۴-۲۳۵.
- ایمان، محمدتقی (۱۳۹۳) روش‌شناسی تحقیقات کیفی، شیراز: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- بخارایی، احمد و حمیدرضا غریبی (۱۳۹۳) «بررسی و نقد چارچوب تحلیلی مواجهه با فساد و رانت در مقالات فارسی‌زبان»، مجله مدیریت سازمان‌های دولتی، دوره ۳، شماره ۱، صص ۳۸-۲۵.
- بیابانی، غلامحسین و بهنام ذوقی (۱۳۹۷) رسانه‌ها ابزاری برای ترویج شفافیت و مقابله با فساد سیاسی و مالی، رسانه، شماره ۳، صص: ۱۰۴-۸۵.
- تفنگ‌چی، سینا و هاجر کاظمی (۱۳۹۶) تحلیل گفتمان انتقادی سیاست‌های رسانه‌ای بی‌بی‌سی فارسی (مطالعه موردی: برنامه «صفحه ۲ آخر هفته»)، مجله مطالعات رسانه‌ای، دوره ۱۲، شماره ۳۶-۳۷، صص: ۶۵-۷۶.
- حقیقتیان، منصور، کریمی‌زاده، سمیه؛ و جواد نظری (۱۳۹۱) بررسی برخی عوامل اجتماعی مؤثر بر فساد اداری در سازمان‌های اداری شهر یزد، مجله پژوهشی علوم انسانی دانشگاه اصفهان، دوره ۲۳، شماره ۴، صص ۱۴۲-۱۲۵.
- ذوالفقاری، ابوالفضل، صابردمیرچی، حسین و عبدالرضا باقری بنجار (۱۳۹۶) بازنمایی جامعه مدنی در مطبوعات (تحلیل گفتمان جامعه مدنی در مطبوعات ایران در دوره ۱۳۹۳-۱۳۸۸)، جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی دوره سوم بهار و تابستان ۱۳۹۶ شماره ۹، صص: ۷۸-۴۳.
- رهنورد، فرج‌الله؛ طاهر پورکلانتری، حبیب‌الله؛ و اعظم رشیدی (۱۳۸۹) شناسایی عوامل مؤثر بر فساد مالی در بین کارکنان دستگاه‌های اجرایی، پژوهش‌نامه‌ای مدیریت اجرایی، علمی-پژوهشی، دوره ۱۰، شماره ۱، صص ۵۱-۳۵.
- سازمان بین‌المللی شفافیت (۲۰۰۵) گزارش جهانی فساد اداری، تهران، معاونت امور مدیریت و منابع انسانی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.
- علیزاده‌ثانی، محسن و علی‌اصغر فانی (۱۳۸۶) «تأثیر فساد اداری بر توسعه انسانی جوامع، اخلاق در علوم و فناوری»، دوره ۲، شماره ۱، صص ۲۴-۱۷.
- فان دایک، تون آدریانوس (۱۳۸۲) مطالعاتی در تحلیل گفتمان: از دستور متن تا گفتمان کاوی انتقادی، ترجمه پیروز ایزدی، وه تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.

- فرکلاف، نورمان (۱۳۷۹) تحلیل انتقادی گفتمان، ترجمه فاطمه شایسته پیران، محمد نبوی و مهران مهاجر، تهران: وزارت فرهنگ ارشاد اسلامی، مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.
- گولد، جولیس و ویلیام کولب (۱۳۷۶) فرهنگ علوم اجتماعی. مترجم: باقرپرهام، تهران: مازیار.
- Halliday, M. A. K. , & Hasan, R (1980) Text and Context: Aspects of Language in a Social-Semiotic Perspective. *Sophia Linguistica: working papers in linguistics*, (6) , 4-91 .
- Halliday, M. A. K (1994) 1994 An Introduction to Functional Grammar, London: Arnold. .
- Halliday, M. A. K & Matthiessen. Ch (2004) , An Introduction to Functional Grammar, 3rd Edition, London, Edward Arnold Publishers Ltd .
- Isyaku, H. , Hasan, H. , & Kunalan, R (2016) A Study on the Use of Corruption Metaphors in the Online Media of Nigeria, Iraq and Malaysia. *Journal of Applied Linguistics and Language Research*, 3 (7) , 68-84 .
- Kuo, S. H., & Nakamura, M. (2005). Translation or Transformation? A Case Study of Language and Ideology in the Taiwanese Press. *Discourse & Society*, 16(3), 393-417.
- Motlhasedi, N. , & Phiri, A (2015) The Effects of Mass Media on Corruption in South Africa: A MTAR-TEC Perspective .
- Serra, D. (2012), "Chapter 1 Experimental Research on Corruption: Introduction and Overview", Serra, D. and Wantchekon, L. (Ed.) *New Advances in Experimental Research on Corruption (Research in Experimental Economics, Vol. 15)*, Emerald Group Publishing Limited, Bingley, pp. 1-11.
- Simpson, P (2004) Stylistics: A Resource Book for Students. London, Routledge .
- Thompson, Geoff (2004) , Introducing Functional Grammar, London: Arnold.
- <https://www.alef.ir>